

Lucrarea de doctorat în științe politice a lui N. Botzaris, editată de Universitatea din Geneva, vine să mărească numărul monografiilor publicate sub egida Institutului universitar de înalte studii internaționale. Consacrată unei probleme importante, actuală, lucrarea lui N. Botzaris reprezintă o nouă încercare de sinteză a istoriei popoarelor din Balcani în perioada 1789—1821. Lucrarea cuprinde o introducere de 14 pagini și 15 capitole, fiecare de câte 8—10 pagini: Rhigas Velestinlis și contemporanii săi; « Constituția și proiectele lui Rhigas »; « Criza Nizam-i Djamid-ului »; « Prima criză suliotă »; « Revoluția sîrbă și grecii »; « Societățile secrete și mișcarea literară revoluționară »; « Crearea Eteriei »; « Conducerea colectivă a Eteriei »; « Alexandru Ipsilanti și planurile Eteriei »; « Ali pașa din Ianina »; « Eteria și Epirul »; « Eteria și Miloș Obrenovici »; « Eteria în Principate »; « Revoluția eteristă în Principate »; « Începuturile revoluției grecești, raporturile greco-albaneze ».

În anexe sînt date 70—80 de pagini de documente, toate editate și bine cunoscute cercetătorilor de specialitate. Anexele sînt compartimentate în secțiuni: Constituția lui Rhigas; corespondența dintre Miloș Obrenovici și Eterie; documente privitoare la insurecția lui Tudor Vladimirescu; documente privitoare la insurecția lui Alexandru Ipsilanti; proclamații revoluționare grecești; documente turce privitoare la insurecția din 1821; documente privitoare la relațiile greco-musulmane.

Lucrarea este bazată pe principalele colecții de documente, studii, precum și pe unele materiale din arhivele din Atena și Veneția, care nu aduc însă date sau precizări noi.

Printre colecțiile și cărțile românești citate, autorul a avut la dispoziție și primele patru volume din *Documente privitoare la istoria României. Rîscoala din 1821* (București, Edit. Acad. R.P.R., 1959—1960), din care a republicat, traducînd în limba franceză, o serie de documente.

Autorul își propune să prezinte « o imagine a influenței exercitate de unele idei de cooperare balcanică în pregătirea revoluției grecești din 1821 », deși din înseși titlurile capitolelor apare vădit că lucrarea îmbrățișează o gamă largă de probleme complexe, fiecare din ele putînd să constituie tema unor monografii. El pornește de la teza că pregătirea revoluției grecești din 1821 a început « chiar a doua zi după cucerirea otomană » și faptul că ea a izbucnit după patru secole de la aceasta s-ar datora influenței uriașe exercitate de ideile revoluționare franceze. Imperiul otoman s-a prăbușit, după părerea autorului, datorită următorilor factori: a) disprețul și indiferența manifestată de cuceritori față de popoarele cucerite; b) neglijența în exploatarea rațională a bogățiilor naturale din regiunile cotopte; c) nepăsarea față de situația internă a statului. Acestor trei factori li s-a suprapus influența ideilor revoluției franceze, care, acționînd ca o substanță corosivă, a declanșat decăderea imperiului.

Este cunoscut faptul că toți cercetătorii istoriei Imperiului Otoman au semnalat nu puține fapte ce mărturiseau « disprețul », « indiferența », « neglijența », « nepăsarea » virfurilor feudale date față de popoarele cucerite și de situația internă a statului. Dar aceste elemente subiective n-au constituit decît fundalul pe care s-au desfășurat, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, procese obiective, în primul rînd criza sistemului agrar otoman, transformarea feudelor concedate de sultan în proprietate particulară, destrămarea relațiilor feudale și apariția noilor relații, a relațiilor capitaliste. Pe măsura dezvoltării germinilor noului mod de viață în sinul economiei feudale a popoarelor din Balcani, a formării burgheziilor naționale, popoarele și-au afirmat cu tenacitate crescîndă aspirațiile de eliberare națională. Despre aceste probleme autorul nu pomeneste nici un cuvînt, mergînd pe vechea linie de supraapreciere a influenței ideilor Revoluției franceze și de ignorare a proceselor profunde care au avut loc în viața social-economică a popoarelor din Balcani.

N. Botzaris consideră că prăbușirea imperiului ar fi fost îmfăptuită mai devreme și mai lesne dacă popoarele din Balcani s-ar fi înțeles între ele. Dar « faptul că aveau interese diferite și uneori de neîmpăcat și că erau la stadiu foarte diferite de evoluția politică, economică și socială a avut drept rezultat că înțelegerea între popoarele balcanice a fost imposibilă » (p. 1).

Realitatea istorică nu confirmă însă acest punct de vedere.

Căderea Peninsulei Balcanice sub dominația otomană a fost urmarea directă a fărîmării feudale, a ciocnirilor de interese dintre virfurile feudale din statele balcanice. Dar, de-a lungul veacurilor, de la căderea popoarelor din Balcani sub stăpînirea otomană și pînă la eliberarea lor și consolidarea în state naționale independente, istoria mișcărilor naționale de eliberare a cunoscut numeroase momente de luptă comună, de cooperare și de sprijin reciproc.

Imperiul Otoman era încă puternic și forțele aliate ale popoarelor subjugate insuficient organizate. Marile mișcări antiotomane de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, continuate în secolele următoare, au fost înăbușite pretutindeni crud și neîndurător. Aceste mișcări n-au dus la împlinirea